

Час був неспокійний – революції, світова війна, – тому потрібно було зважувати кожне слово у виступі, листі. У повоєнний час в Європі виникло багато модерністських християнських рухів. Спочатку апостольська столиця зайняла дуже обережну, майже нейтральну позицію щодо конгресів. В основному всі ініціативи виходили зі східної гілки християнства – з України, з УГКЦ.

Після 1945 р. відбулося ще два уніоністських конгреси та через історичні обставини у них змогли взяти участь лише чеські і словацькі делегати.

Із 28 червня по 1 липня 2007 р. проходив ювілейний Велеградський з'їзд «До глибокої солідарності між християнами в Європі». Його ініціаторами виступили глава УГКЦ, верховний архієпископ киево-галицький блаженніший Любомир Гузар та його високопреосвященство оломунський архієпископ Ян Граубнер. Цей конгрес став продовженням започаткованої сто років тому митрополитом А.Шептицьким та оломунським архієпископом Антонієм К.Стояном великої духовної праці для об'єднання християн Європи у дусі святих апостолів Кирила і Методія та покровителя Європи св.Бенедикта.

Об'єднуючим гаслом конгресу стало «In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas» («У необхідному – єдність, у сумнівному – свобода, в усьому – любов»). Ідейним натхненником його став Папа Римський Іван Павло II, який ще 1990 р., за кілька днів після повалення Берлінської стіни, їздив до Велеграда, де говорив про кирило-методіївську християнську комісію, про архієпископа Стояна, унійні з'їзди, які стали предтечею II Ватиканського собору.

Українська держава, здобувши незалежність, проголосила свободу совісті. Сьогодні українська церква має велике завдання – не лише євангелізувати, але й духовно і морально відновлювати націю. На жаль, українське суспільство ще розділене конфесійно. Тому дуже важливою є справа екуменічного об'єднання християн, яке може прискорити демократизацію суспільства, його інтеграцію в духовну структуру Європи.

Церкви східної традиції мають у собі великий потенціал, який може бути використаний лише за умов бажання бачити в іншому нагоду для діалогу і духовного збагачення.

Аркадій Жуковський (Париж, Франція)

ХРОНІКА НАУКОВОГО ЖИТТЯ

Микола Мушинка (Пряшів, Словаччина)

III МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ»

При найдавнішому українському навчальному закладі – Національному університеті «Острозька академія» в Острозі на Волині (заснованому князем Костянтином Острозьким у 1576–1580-х рр. і відновленому 1994 р.) – ось уже кілька років успішно діє інститут дослідження української діаспори (директор Алла Атаманенко). При інституті функціонує редакційне бюро журналу «Український історик» під керівництвом директора установи, яка є співредактором журналу. 9–10 вересня 2008 р. цей інститут разом з Українським історичним товариством, Українською американською асоціацією університетських професорів та Світовою науковою радою при Світовому конгресі українців влаштував уже третю міжнародну наукову конференцію на тему «Проблеми дослідження української діаспори». У роботі конференції брали участь науковці з різних регіонів України, США, Канади, Білорусії, Польщі, Словаччини і навіть з далекого Татарстану.

У вступному слові ректор університету Ігор Пасічник ознайомив учасників з історією цього найдавнішого, а разом з тим і наймолодшого вузу України, в якому нині навчається 4100 студентів. Ректора університету за його значний внесок у виховання української молоді було нагороджено почесною грамотою Світової наукової ради при СКУ. Конференцію привітали українські наукові установи в діаспорі та відомі українські вчені. У вітальному слові почесного професора НУ «Острозька академія» і президента УІТ Любомира Винара було підкреслено важливість діяльності інституту і першої університетської кафедри історії української діаспори для наукового дослідження української еміграції.

У вступному слові директор інституту дослідження української діаспори Алла Атаманенко наголосила на важливості наукового дослідження діаспори й ознайомила з відповідним доробком

інституту. Також вона проголосила відкриття в бібліотеці закладу книжкової колекції Українського історичного товариства та його президента – професора Кентського державного університету (США) Любомира Винара, а також колекції професора Сіракузького університету (США) Якова Гурського.

На двох пленарних засіданнях конференції було виголошено сім доповідей. *Любомир Винар* (Кентський університет, США) розглянув роль у розвитку української історіографії Українського історичного товариства та одного з провідних журналів наукового українознавства – «Українського історика», 45-ліття якого відзначається у цьому році. *Віталій Оніщук* (Одеса) висвітлив теоретичні проблеми формування соціального статусу етнічності в діаспорних меншинах. *Наталія Даниленко* (Сомердейл, США) подала огляд історії і сучасного стану українських жіночих організацій в діаспорі та в Україні. Доповідь *Петра Краляка* (Острог) було присвячено проблемам національного розвитку та перспективам українців Берестейщини. *Олег Малько* (Київ) накреслив перспективи співпраці між діаспорою та Україною в гуманітарній сфері, а головний організатор конференції *Алла Атаманенко* у своїй доповіді підбила підсумки дотеперішніх досліджень у цій ділянці та накреслила основні напрямки майбутньої праці. Автор цих рядків познайомив присутніх із життям і творчістю невідомого українського письменника Івана Голубовського (1878–1957 рр.), який, живучи у західночеському містечку Вейпрті, написав кілька десятків художніх творів, не опублікувавши жодного з них. Доповідач детальніше зупинився на взаєминах І.Голубовського з художником О.Новаківським, якому він присвятив повість-есе «Розмахом могутніх крил» (Львів, 1999 р.).

Дальша робота конференції проходила у сімох тематичних секціях, у кожній з яких було зачитано від семи до п'ятнадцяти доповідей. У першій секції – «Перспективи співпраці між діаспорою та Україною» – найбільший інтерес викликали доповіді Валентини Піскун (Київ) про українську політичну еміграцію 1920-х рр., *Омельяна Вішки* (Торунь, Польща) про українську політичну еміграцію 1920–1939 рр. у Польщі і його колеги *Збігнева Карпуса* – про шлях петлюрівської еміграції до Польщі 1919–1921 рр. Цікавими були доповіді *Дмитра Карева* (Гродно, Білорусь) про історію формування і сучасний стан української діаспорної громади в Білорусії та *Ірини Ключовської* (Львів) про новітні процеси в українській діаспорі. *Анастасія Гайдукевич* (Рівне) говорила про найновішу хвилю українців у Чехії та їх адаптацію в новому середовищі. *Віталій Макар* (Чернівці) доповів про українців Канади, а *Ольга Забавська* (Івано-Франківськ) – про українців Великобританії.

У другій секції, присвяченій громадському життю в діаспорі, зацікавлення викликали доповіді про українську діаспору в Канаді (*Іван Патарак* та *Юлія Балицька* (Чернівці)), про нищення православ'я у міжвоєнній Польщі (*Юрій Макар* (Чернівці)). Обговорення викликала й доповідь *Володимира Ковальчука* про місію Енріке Інсабато у налагодженні контактів української політичної еміграції з італійськими політиками (1930-ті – 1950-ті рр.).

Третю секцію, де йшлося про розвиток науки в діаспорі, було розділено на дві підсекції. У першій прозвучали доповіді про наукові дослідження в українській діаспорі (*Надія Заворотна* (Торонто, Канада), *Оксана Юркова* (Київ), *Галина Клинова* (Рівне), *Галина Шміло* і *Наталія Мартишин* (Львів), *Олександр Конторук* (Острог) та ін.). У другій – про окремі вчені: Ю. та В. Січинських (*Анатолій Трембіцький* (Хмельницький)), Володимира Дорошенка (*Оксана Супрунук* (Київ)), Аркадія Жуковського (*Олександр Кучерук* (Київ)) та Левка Чикаленка (*Інна Старовойтенко* (Київ)), організатора Українського наукового інституту Гарвардського університету проф. О.Пріцака (*Наталія Гумницька* (Львів)), маловідомого сьогодні в Україні дослідника життя українців Івана Світа (*Ярослав Сеник* (Львів)). Ніби продовженням цієї підсекції була п'ята секція – «Видатні українці за межами України». До таких було зараховано Атанаса Мілянчика (доповідь зробила донька вченого – Мотря Мілянчик (Нью-Йорк)), митрополита Іоанна Теодоровича (*Ірина Преловська* (Київ)) та ін.

Однією з найчисленніших була четверта секція, присвячена архівам та бібліотекам діаспори. Відкрив її *Володимир Пилишенко* (Рочестер, США) доповіддю про українську громаду в Рочестрі, яка нині святкує сторіччя від заснування. Свою доповідь він ілюстрував цінними документами, наприклад, ювілейною пропам'ятною книгою Українського народного дому в Рочестрі «Вільні козаки», упорядкованою В.Гавриляком (Рочестер, 1970 р., 352 с.), яку доповідач разом з іншими публікаціями подарував бібліотеці інституту. Обширну доповідь про архівні джерела української діаспори у США виголосила *Галина Миронук* (Міннеаполіс, США). *Анастасія Хеленук* (Острог) розповіла про книжкову колекцію Любомира Винара, подаровану інституті дослідження української діаспори при НУ «Острозька академія». Учасники мали змогу познайомитись з цією багатющою колекцією безпосередньо в бібліотеці інституту. Цікавими були доповіді *Олени Єфремової* (Київ) про документи уряду УНР у Центральному державному архіві вищих органів влади і управління України, Марії Баран (Львів) – про матеріали З.Кузелі у Львівській національній науковій бібліотеці ім. В.Стефаника, *Юрія Черченка* (Київ) – про листування Богдана Кентржинського в Архіві ОУН у Києві. У доповіді *Віталія Масненка* та *Олександра Пашковського* (Черкаси) йшлося про матеріали Б.Крупницького в Державному архіві Черкаської області. Євген Савенко (Нижнекамськ, Татарстан, Російська Федерація) розповів про архівні матеріали щодо захисту магістерської дисертації *Дмитром Яворницьким* у Казанському університеті.

Останні дві секції розглядали діаспорні пресу й освіту. Перша була присвячена 45-літтю журналу «Український історик». Тут прозвучали оглядові доповіді про журнали «Український історик»

(Василь Педич (Івано-Франківськ), Віталій та Вікторія Тельваки (Дрогобич)), «Логос» (Наталія Марченко (Острогор)), «Український кварталник» (Лариса Антошук (Острогор)). Серед доповідей про освіту зацікавлення викликали виступи про Високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова у Празі (Ольга Зубко (Вінниця)), українську освіту в Татарстані (Людмила Найдено (Нижнекамськ, Татарстан, Російська Федерація)), Східній Словаччині (Марія Васильченко (Острогор)) тощо. Переважна більшість доповідей була побудована на нових, здебільшого архівних або рідкісних книжкових і журнальних матеріалах.

Складовою частиною острозької конференції був круглий стіл, присвячений актуальним питанням наукового дослідження діаспори та викладання курсів з діаспори в університетах України. У ньому брали участь майже всі учасники. У виступах переважали нарікання на недостатню увагу щодо вивчення української діаспори у програмах вузів, брак добрих підручників, методичної літератури тощо.

На презентації книжкової діаспори було представлено значну кількість нових видань. Увагу привернули книжки місцевого інституту дослідження української діаспори, видані переважно в коопродукції з іншими науковими установами – Українським історичним товариством, Українською американською асоціацією університетських професорів та ін. Найбільшу увагу привернули факсимільне перевидання «Української еміграції» Симона Наріжного з 1942 р. (яке високо було оцінене у виступі автора цих рядків), монографія Л. Винара про О. Кандибу (Ольжича), збірників джерел до історії українських наукових установ у діаспорі – Українського історичного товариства та Української американської асоціації університетських професорів, два томи «Наукових записок» НУ «Острозька академія», один з яких містив матеріали попередньої конференції з проблем діаспори та ін. Було представлено також новий том журналу «Український історик», який містить важливі матеріали до 100-ліття від дня народження О. Кандиби (Ольжича), з історіографії, грушевськознавства, важливі архівні матеріали. Окремим розділом відзначено в журналі 75-ліття його засновника та багатолітнього редактора Л. Винара. Цікавість викликали видана УІТ книга Т. Гунчака про Симона Петлюру та євреїв, біобібліографія Л. Винара, а також тритомник творів О. Ольжича та збірник матеріалів до історії НТШ в Європі, книги з історії українців у Польщі, листування Є. Чикаленка і матеріали соборів УАПЦ та ін.

У програму конференції входила екскурсія пам'ятними місцями, музеями Острога, огляд бібліотеки і музею Національного університету «Острозька академія», концерт студентського народного академічного хору навчального закладу та інші заходи.

Слід підкреслити, що конференція була дуже добре організована, а її найбільше значення полягає в тому, що науковці з різних країн і різних установ, яких об'єднує спільне зацікавлення питаннями української діаспори, мали змогу протягом двох днів плідно спілкуватися, обмінюватися думками і краще пізнати один одного. Значення III міжнародної наукової конференції «Проблеми дослідження української діаспори» в повній мірі проявиться після видання збірника її матеріалів.

В.П.Футала (Дрогобич)

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКО-БІЛОРУСЬКЕ СУСІДСТВО: XX СТОЛІТТЯ»

19–20 вересня 2008 р. в Дрогобицькому державному педагогічному університеті ім. І. Франка відбулася міжнародна наукова конференція «Українсько-польсько-білоруське сусідство: XX століття». Її організував історичний факультет названого вищого навчального закладу спільно з Центром дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ й кафедрою новітньої історії України Львівського національного університету ім. І. Франка. У відкритті конференції взяли участь ректор Дрогобицького педуніверситету проф. В.Г.Скотний, декан історичного факультету цього ж ВНЗ проф. Л.В.Тимошенко та заступник міського голови Дрогобича Б.Р.Пристай. Після офіційних привітань перейшли до наукових доповідей.

На пленарному засіданні першим виступив заступник директора Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, д-р іст. наук, проф. Л.О.Зашкільняк. У доповіді «Українсько-польські стосунки в XX ст.: історіографічні аспекти» він розглянув історію вивчення взаємин українців і поляків із позицій сучасної «культурно-антропологічної історії». Вчений дійшов таких висновків: що не вичерпала себе тематика політичних стосунків між нашими народами; бажано б повернутися до їх вивчення на якісно новому історіографічному рівні соціальних й економічних проблем, що відображали відносини двох народів у різні історичні періоди; необхідне дослідження стійких стереотипів свідомості, які донині поширені серед українців та поляків у поглядах на спільне минуле. Загалом, резюмував історіограф, українсько-польські взаємини повинні вирізнятися більшою увагою до їх людських вимірів.

Про відносини Білорусії з країнами-сусідами після проголошення її державності в березні 1918 р. розповів д-р іст. наук, проф. Білоруського державного університету В.Ф.Ладисев. Він зазначив, що найбільш тісні зв'язки Білорусія встановила тоді з Україною, від якої новоутворена держава отримала реальну економічну, фінансову і політичну підтримку.